

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

Διευθυντής: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1938

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α. Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 46
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ἄρτια σὲ ἐμφάνιση καὶ περιεχόμενο περιοδικὰ πού κυκλοφοροῦν στὴν Ἄγκυρα, στὴν Πόλη καὶ στὶς ἄλλες πολιτείες ὁλόκληρης τῆς χώρας. Ἄν ἐξαιρέσουμε τὸ ἐπίσημο λογοτεχνικὸ ὄργανο τῆς Ἄγκυρας «Varlık», σήμερα, στὴν Πόλη, κυκλοφοροῦν ἑπτὰ λογοτεχνικά - φιλολογικά περιοδικά, ἄξια προσοχῆς. Τὸ «Yücel», πού στὶς σελίδες του βρίσκει κανεὶς ἕνα πλῆθος φιλολογικῆς καὶ ἱστορικῆς μελέτης. Τὸ «Kalem», κάτι σὰν τὰ δικὰ μας «Νέα Γράμματα». Τὸ «İnsan», ἐπάμιλλο μὲ τὴ «Nouvelle Revue Française», τόσο στὸ περιεχόμενο, ὅσο καὶ στὴν ἐμφάνισή του. Τὸ «Gündüz», ὅ,τι ἡ δική μας «Νέα Ἑστία», τὸ «Uyanış», πού εἶναι ἡ νέα μορφή τοῦ περίφημου παλιοῦ «Seyveti Fünûn» καὶ συγκεντρώνει γύρω του ὅλους τοὺς νέους συγγραφεὶς τῆς Νέας Τουρκίας. Βγαίνουν ἀκόμα τὸ φιλοσοφικὸ «Is», πού δὲν ξαίρω ὁμοίό του στὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸ «Fikir» τοῦ περίφημου Hüseyin Cahid, πού εἶναι ὅ,τι στὴ Γαλλία τὸ «Monde» τοῦ Barbuse. Στὰ περιοδικὰ αὐτά, ἂν προσθέσουμε καὶ τὰ διάφορα περιοδικὰ δημοσιεύματα τῶν Σχολῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ὅπως καὶ τὰ ἀφθονὰ ἐβδομαδιαῖα εἰκονογραφημένα «Νεολαία», «Ἑπτὰ μέρες», «Φλόγα» κ.ά., θὰ μείνουμε ἐκπληκτοὶ μπρὸς στὴν κολοσσιαία αὐτὴ περιοδικὴ ἐκδοτικὴ προσπάθεια.

Παράλληλα ὅμως μὲ τὰ περιοδικά, καὶ οἱ ἐφημερίδες, κάθε βδομάδα, ἀφιερώνουν μίαν ὁλόκληρη σελίδα τους σὲ φιλολογικὴ καὶ λογοτεχνικὴν ὕλη. Ἡ «Tan» ἔχει τὴν καλλίτερη φιλολογικὴ σελίδα. Ὀλοῖδια ὅπως καὶ ἡ δική μας «Καθημερινή», ἡ «Cumhuriyet» δυὸ φορές τὴ βδομάδα παραχωρεῖ μισὴ σελίδα τῆς στὸν Peyami Safa, ἡ «Kurtun» κάθε Σάββατο δίνει στοὺς ἀναγνώστες τῆς ἕνα ὀκτασέλιδο παράρτημα μὲ ὕλη φιλολογικὴ καὶ ὅλο τὸ φιλολογικὸ κουτσομπολιὸ τῆς βδομάδας. Ἀπὸ τὸ τελευταῖο τεῦχος μαθαίνουμε μ' ἀρκετὴν ἐκπληξη, ὅτι τὰ τρία τέταρτα τῶν φιλολογικῶν συνεργατῶν καὶ συντακτῶν τῶν τουρκικῶν ἐφημερίδων τῆς Πόλης εἶναι γυναῖκες.

Ὅμως καὶ ἡ πρωτεύουσα ἔχει τὰ περιοδικὰ τῆς. Καὶ πρῶτα-πρῶτα φυσικὰ τὸ «Varlık». Ἀκολουθεῖ τὸ «Çigir», ὁμοιο μὲ τὰ δικὰ μας καινούργια «Προπέλαια», τὸ «Ülkü», μὲ ὕλη ἐξαιρετικὰ σοβαρὴ καὶ συνεργάτες τοὺς ἐκλεκτότερους τούρκους διανοούμενους, τὸ «Haberler», ἐπάμιλλο μὲ τὴ συμπαθητικὴ «Πνευματικὴ Ζωή», καὶ τὸ καλλιτεχνικὸ «Ar», μὲ ἄρτια ἐμφάνιση καὶ περιεχόμενο ἀποκλειστικὰ καλλιτεχνικόν. Στὴν Ἄγκυρα ἀκόμα ἐκδίδεται κάθε τέσσαρους μῆνες μὲ τὸν τίτλο «Bülten», τὸ ἀρχεῖο τοῦ Συνδέσμου Μελέτης τῆς Τουρκικῆς Ἱστορίας, πού συγκεντρώνει στὶς σελίδες του πολὺτιμες ἱστορικῆς μελέτες καὶ ὑπογραφῆς διεθνoῦς φήμης, τὸ «Türk Dili», ὄργανο τοῦ Συνδέσμου Μελέτης τῆς Τουρκικῆς Γλώσσας, τὸ «Ayın Tarihi», πού μὲ τις 800-1000 σελίδες του δίνει τὴν ἱστορία τοῦ μῆνα πού πέρασε σ' ὅλες του τις ἐκδηλώσεις: πολιτικὴ, οἰκονομία, φιλοσοφία, ἱστορία, τέχνη, γράμματα καὶ βιβλιογραφία. Τέλος, ἡ «Ulus»,

ἡ ἐπίσημη ἐφημερίδα τῆς Τουρκίας, δίνει κάθε Σάββατο ἕνα ὀρειότατο ὀκτασέλιδο παράρτημα, ἀφιερωμένο κάθε φορὰ καὶ σ' ἕνα διαφορετικὸ θέμα: Καλὲς Τέχνες, Γράμματα, Ἀρχαιολογία, Ἱστορία, Σχολεῖο, Χωριό.

Καὶ τὰ περιοδικὰ αὐτὰ πού ἀνάφερα παραπάνω τυπώνονται μονάχα στὴν Ἄγκυρα καὶ τὴν Πόλη. Ἄν θελήσω νὰ καταπιασθῶ καὶ μὲ κείνα πού βγαίνουν στὶς ἄλλες πόλεις τῆς Τουρκίας, ἀσφαλῶς δὲ θὰ μοῦ φτάσουν δυὸ σελίδες τοῦ περιοδικοῦ μας γιὰ τὴν καταγραφή τῶν τίτλων τους μονάχα. Γιὰ νάμαι εὐλικρινής, δὲ θυμᾶμαι, στὰ δικὰ μας γράμματα τῶν τελευταίων χρόνων τουλάχιστον, πνευματικὸ ὄργανο, ὁμοιον μ' αὐτὸν πού παρατηρεῖται σήμερα στὴν Τουρκία. Νᾶναι τάχα ὁ ἐνθουσιασμός ἐνὸς ἔθνους, νέου ἀκόμα, πού ξετίναξε ἀπὸ πάνω του τις θλιβερῆς κληρονομίαις τοῦ παρελθόντος; Νᾶναι ἡ δίψα καὶ ἡ λαχτάρα τῆς ἀνωτερότητας; Ποῖος μπορεῖ νὰ ξαίρει! . . . Τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι σ' ὁλόκληρη τὴ γειτονικὴ χώρα δημιουργεῖται κάτι καλόν, κάτι ὀρειόν, κάτι ἀνώτερον, πού δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ μᾶς κάνει νὰ χαϊρόμαστε.

ΑΒΡ. Ν. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

B. Croce: «Μιχαὴλ Μάρουλλος».

Ὁ Μιχαὴλ Μάρουλλος, ὁ Ἕλληνας ποιητὴς οὐτινος οἱ λατινικοὶ στίχοι τόσον ἐθαυμάζοντο ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τῆς Ἀναγεννήσεως, ἐπανειλημμένως προσεῖλκε τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων ἐρευνητῶν. Οὕτω, ὁ ἀείμνηστος Σάθας ἀνετύπωσεν εἰς τὰ «Μνημεῖα Ἑλληνικῆς Ἱστορίας» (τόμ. Ζ' καὶ Η') τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων του· ὁ διευθυντὴς τῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους Δ. Ζαχυθηνός, καθ' ὑπόδειξιν τοῦ καθ. Ἀμάντου, ἐδημοσίευσεν εἰδικὴν περὶ αὐτοῦ μελέτην εἰς τὴν «Ἐπετηρίδα Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδῶν» (τόμ. Ε'), ἐσχάτως δὲ καὶ ὁ Ἀχ. Κύρου («Οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀναγεννήσεως», σελ. 52) ἔδωκε σύντομον σχηματικὴν τοῦ ποιητοῦ.

Ἦδη ὁ μέγας Ἴταλός φιλόσοφος Benedetto Croce δημοσιεύει μικρὸν εἰς ὄγκον ἀλλὰ πλούσιον εἰς περιεχόμενον βιβλίον, ὑπὸ τὸν τίτλον «Michele Marullo Tarcaniota» (Bari, παρὰ τῷ ἐκδότῃ Laterza, 1938).

Ὁ Μιχαὴλ Μάρουλλος, ὅστις προσέθεσε βραδύτερον εἰς τὸ πατρικόν του ὄνομα καὶ τὸ οἰκογενειακόν τῆς μητρὸς του Ταρχανιώτης, ἐγεννήθη ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην, ἡ μικρὸν πρὸ αὐτῆς, ἡ οἰκογένειά του κατέφυγεν εἰς τὴν Δύσιν. Ἐπὶ τινὰ χρόνον παρέμεινεν εἰς τὴν Ραγούζαν, τὴν μικρὰν ἐκείνην λατινο-σλαβικὴν δημοκρατίαν, ἣτις ἐχρησίμευσε καὶ ὡς ὑπόδειγμα κατὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας, καὶ τὴν ὁποίαν ὁ Μάρουλλος ὕμνει εἰς ποίημά του, ἀναφέρων αὐτὴν ὡς τόπον διαμονῆς κατὰ τὰ παιδικὰ του ἔτη. Βραδύτερον ἡ οἰκογένεια ἐγκατεστάθη εἰς τὸν Ἀγκῶνα. Ἀνήκων πα-

τρόθεν και μητρόθεν εις στρατιωτικὴν οἰκογένειαν, ὁ Μάρουλλος ἠκολούθησεν ἔνωρις τὸ στάδιον τοῦ μισθοφόρου, ὅπερ τῷ ἐχρησίμευσε καὶ ὡς κύριον βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ζωὴν του. Ἦτο ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν τὰ τάγματα τῶν *stradiotti* (ἐλαφρῶς ὀπλισμένων ἱππέων), στρατολογούμενα ἐξ Ἀλβανῶν καὶ Ἑλλήνων καὶ κυβερνώμενα ὑπὸ ὁμογενῶν καπεταναίων, ἐχρησιμοποιοῦντο ἰδίᾳ ὑπὸ τῆς Βενετίας εἰς τοὺς κατὰ τῶν Τούρκων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1482 καὶ εἰς τοὺς συνεχεῖς μεταξὺ τῶν Ἰταλικῶν κρατῶν πολέμους. Δεκαεπταετής, ὡς διηγείται εἰς ἓνα του ποίημα, ἠναγκάσθη ὁ Μάρουλλος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ «βαρβάρους ἡγεμόνας», ἐκ διαφόρων δὲ εἰς τὰ ποιήματά του ἀναφερομένων γεωγραφικῶν ὀνομάτων δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἐπολέμησεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην· πιθανὸν νὰ ὑπηρετήσεν εἰς τὰς παριστρίους ἡγεμονίας, οὐχὶ ὅμως ἐν Ρωσίᾳ, ὡς ἀβασανιστῶς ὑπεστηρίχθη. Περὶ τὸ 1480 βλέπομεν αὐτὸν εἰς τὴν Νότιον Ἰταλίαν ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ προφανῶς εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν διαφόρων μεγιστάνων ἀνηκόων εἰς τὸ ἀνδραγαθικὸν κόμμα καὶ ἐχθρικῶς διαχειμένων πρὸς τὴν ἐν Νεαπόλει βασιλεύουσαν ἀραγωνικὴν δυναστείαν. Ἐκ τούτων προεξήρχεν ὁ Ἀντώνιος Σανσεβερίνο, πρίγκιψ τοῦ Σαλέρνο, εἰς ὃν ὁ Μάρουλλος ἀφιέρωσε τοὺς «Ὑμνους» του, καὶ ὅστις, καταφυγὼν μετ' οὐ πολὺ εἰς Γαλίαν, ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τῆς κατὰ τῆς Νεαπόλεως ἐκστρατείας τοῦ Καρόλου τοῦ Η'. Ἀλλὰ πολὺ σπουδαιότεραι τῶν δεσμῶν του μετὰ τοὺς ἀντιπολιτευομένους τούτους μεγιστάνας, ὑπῆρξαν αἱ φιλικαὶ τοῦ Μαρούλλου σχέσεις μετὰ τοὺς ἐν Νεαπόλει λογίους, τὸν Ποντάνον, τὸν Σανναζάρου καὶ ἄλλους. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τούτων καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ποντάνου, ἰδρυτοῦ τῆς ὁμωνύμου Ἀκαδημίας, ὁ Μάρουλλος θὰ ἠγάπησεν τὸν Λουκρήτιον καὶ θὰ ἔλαβε τὴν ὄψιν διὰ τοὺς «Ὑμνους» του, τοὺς ὑμνοῦντας τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου. Ἀλλ' ἡ σκληρότης μεθ' ἧς ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος κατεδίωκε τοὺς ἐχθροὺς του, θὰ ἠνάγκασεν καὶ τὸν Μάρουλλον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Νεάπολιν. Μετὰ βραχεῖαν διαμονὴν ἐν Ρώμῃ, ἐγκατεστάθη τὸ 1489 εἰς τὴν Φλωρεντίαν. Παρὰ τὰς προσπάθειάς του, δὲν κατώρθωσε νὰ ἐλκύσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ Λαυρεντίου τοῦ Μεγαλοπρεποῦς. Κορηγός καὶ ὑποστηρικτὴς του ἐν Φλωρεντίᾳ ὑπῆρξεν οὐχὶ ὁ Λαυρέντιος ὁ Μεγαλοπρεπής, ὡς ἐνομίσθη παρ' ἡμῖν, ἀλλ' ὁ ἐξάδελφος τοῦ τελευταίου, Λαυρέντιος ἐπίσης ὀνομαζόμενος, υἱὸς δὲ τοῦ Πέτρου Φραγκίσκου, ἀνήκων δηλαδὴ εἰς τὸν κλάδον ἐκεῖνον τῆς οἰκογενείας τῶν Μεδίκων, ὅστις ἤσκει ποῖαν τινα ἀντιπολίτευσιν ἐναντι τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ ἡγεμονεύοντος κλάδου. Ἐν Φλωρεντίᾳ ἐδημοσίευσεν ὁ Μάρουλλος καὶ τὰ «Ἐπιγράμματα» του, ἀφιερωθέντα εἰς τὸν Λαυρέντιον τοῦ Πέτρου Φραγκίσκου. Ἐν Φλωρεντίᾳ ὁμως περιήλθε καὶ εἰς δεινὴν φιλολογικὴν ἐριδα πρὸς τὸν Ἄγγελον Πολιτιανόν. Καὶ ναί μὲν τὰ δριμύτατα ἐναντίον τοῦ «Mabillius» ἐπιγράμματα τοῦ Πολιτιανοῦ δὲν στρέφονται ἐναντίον τοῦ Μα-

ρούλλου ὡς συνήθως πιστεύεται, ἀλλ' ἐναντίον τοῦ ἐκ Μιλάνου Mabilio da Novate, διεσώθησαν ὁμως τὰ ἐναντίον τοῦ Πολιτιανοῦ ἐπιγράμματα τοῦ Μαρούλλου. Ὁ Croce δὲν παραδέχεται ὅτι ἀφορμὴ τῆς φιλολογικῆς ταύτης ἐριδος ὑπῆρξεν ἡ Ἀλεξάνδρα Σκάλα, ἡ ἑλληνομαθὴς καὶ λογία θυγάτηρ τοῦ «οὐμανιστοῦ» Βαρθολομαίου Σκάλα, ἣν ὁ Μάρουλλος μόνον βραδύτερον ἐνυμφεύθη (τὰ πρὸς τὴν «Νεαίραν» περιπαθῆ ποιήματα τοῦ Μαρούλλου δὲν ἀναφέρονται κατὰ τὸν Κρότσε εἰς τὴν Ἀλεξάνδραν). «Διατί, ἐπιλέγει ὁ Κρότσε, νὰ μὴ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ὀξύτης τοῦ Μαρούλλου ἐναντίον τοῦ Πολιτιανοῦ ὀφείλετο εἰς τὸ ὅτι ὑπερημύνητο τῶν ἐξορίστων Ἑλλήνων, οὐς ὁ ἕτερος καθύβριζε καὶ ἐλοιδώρει· εἰς τὸ ὅτι δὲν ἠνείχετο τὰ ἄσεμνα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐνησμενίζετο ὁ ἀντίπαλός του· εἰς τὸ ὅτι, φιλόλογος καὶ λατινομαθέστατος ὅπως ἦτο, κατήγγελλε τὰ φιλολογικὰ ἁμαρτήματα τοῦ Πολιτιανοῦ εἰς τὸν συνήθη τόνον τῶν φιλολογικῶν καυγᾶδων;»

Ἀλλ' ἤδη ἐπλησίαζεν ἡ μεγάλη ἐκστρατεία τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου τοῦ Η'. Τὸν Μάϊον τοῦ 1494 εὐρίσκομεν τὸν Μάρουλλον ἐν Λυών, ὅπου εἶχον συγκεντρωθῆ οἱ σπουδαιότεροι τῶν Ἰταλῶν φυγάδων. Κατόπιν τῶν ὅσων εἶπομεν ἀνωτέρω, οὐδόπως «εἶναι ἀνεξήγητος ἡ στάσις του ἐναντίον τῆς Νεαπόλεως, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐχρεώσεται τόσα ἀπὸ τὴν ὑλικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν του δύναμιν.» Μετασχὼν τῆς κατὰ τῆς Νεαπόλεως ἐκστρατείας τοῦ Γάλλου βασιλέως, ὁ Μάρουλλος, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς, ἐπέστρεψεν ἐκ νέου εἰς Φλωρεντίαν. Μετ' ὀλίγα ἔτη, τὴν 11 Ἀπριλίου 1500, ἐλάμβανε τραγικὸν τέλος· εἶχε μεταβῆ εἰς Βολτέρραν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ λογίου του φίλου Ραφαὴλ Μαφφεί (Volaterranus), ἐπανερχόμενος δὲ εἰς Φλωρεντίαν ἐπιπλος προσεπάθησεν νὰ διαβῆ τὸν ὀγκωμένον ποταμὸν Cecina καὶ ἐπνίγη παρασυρθεὶς ὑπὸ τοῦ ρεύματος. Ὅταν ἀνεσῶρθη τὸ πτώμα του, ἀνευρέθη καὶ τὸ ἀντίτυπον τοῦ Λουκρητίου, ὅπερ ὡς ἀχώριστον σύντροφον ἔφερε πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ. Ἐπὶ τοῦ τάφου του, εἰς τὸ χωρίον Πομαράντσε παρὰ τὴν Βολτέρραν, ἐχαράχθη ἡ ὑπὸ τοῦ φίλου του Volaterranus συντεθεῖσα ἐπιγραφή.

Τὸ βιβλίον τοῦ Croce, διαπνεόμενον ἀπὸ εὐλικρινῆ θαυμασμὸν πρὸς τὸ ἔργον ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἀνώτερον ἠθικὸν χαρακτήρα τοῦ Ἑλλήνου ποιητοῦ, καὶ κοσμούμενον ὑπὸ δύο ἀνεκδότων προσωπογραφῶν του, διαιρεῖται εἰς πέντε μέρη. Τὸ πρῶτον περιγράφει τὸν βίον τοῦ Μαρούλλου, τὸ δεύτερον τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ προσωπικότητα, τὸ τρίτον παρέχει ἰταλικὴν εἰς πεζὸν μετάφρασιν τῶν σπουδαιότερων ποιημάτων του, εἰς τὸ τέταρτον ὁ Croce ἐξετάζει τὰς περὶ τοῦ Μαρούλλου κρίσεις τῶν συγχρόνων καὶ μεταγενεστέρων, καθὼς καὶ τὰς διαφόρους ἐκδόσεις τῶν ἔργων του, τέλος ἐν παραρτήματι ἐπανεκδίδεται τὸ λατινικὸν κείμενον τῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ δημοσιευθέντων καὶ δυσκόλως προσιτῶν ἐλεγείων καὶ ἐπιγραμμάτων.

Ἔργα τοῦ Μαρούλλου εἶναι τὰ «Ἐπιγράμματα», οἱ «Ὑμνοὶ» («*Hymni naturales*»), τὸ ἡμιτελὲς ἀπομείναν ἐκτενὲς ποίημα περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν ἡγεμόνων, καὶ αἱ διορθώσεις εἰς τὸν Λουκρήτιον. Ἐκ τῶν «ἐπιγραμμάτων» πολλὰ μὲν ἀναφέρονται εἰς φίλους, προστάτας, ἄρχοντας καὶ βασιλεῖς, εἰς πρόσωπα τῆς ἀρχαιότητος ἢ καὶ τοῦ ἐγγυτέρου παρελθόντος, εἰς οἰκείους καὶ συγγενεῖς, ἕτερα δὲ εἰς τὴν «Νέαιραν» καὶ τὸν πρὸς αὐτὴν ἔρωτά του, εἰς ἄλλα πάλιν, τὰ ὅποια ἔχουν ὡς θέμα τὴν Ἑλλάδα ἢ συμβάντα ἐκ τῆς ἰδίας τοῦ ζωῆς, κυριαρχεῖ ἢ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη καὶ ἡ πικρία τῆς ἐξορίας.

Οἱ «Ὑμνοὶ» ἀναφέρονται εἰς τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου. «Ὁ Μαρούλλος ὅμως δὲν ἐξύμνησεν, ὡς συνήθως, τὰ ὠραία σύμβολα τῆς ἀρχαίας θρησκείας καὶ τοὺς Ὀλυμπίους διὰ τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν γαληνότητα των, ἀλλ' ὡς σύμβολα ζωντανά, εἰς τῶν ὁποίων τὴν ἀναβίωσιν εἶχε, φαίνεται, πιστεύσει. Διὰ τοῦτο οἱ αὐστηρότερον πρὸς τὸ γράμμα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας προσκείμενοι ἐπλάσαν διαφόρους φήμας περὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ θανάτου του, αὐτὸς ἀκόμη ὁ Ἐρασμος εὗρισκε τὰ ποιήματά του πολὺ εἰδωλολατρικά.»

Οἱ πλείστοι ὅμως τῶν συγχρόνων του καὶ τῶν μεταγενεστέρων δὲν ἀπέκρουσαν τὸν θαυμασμόν των διὰ τὰς ποιήσεις τοῦ Μαρούλλου. Δύο δὲ κορυφαῖοι ποιηταί, ὁ Ἀριόστο καὶ ὁ Ρονσάρ, ἀφιέρωσαν εἰς τὸν Ἕλληνα τοῦτον ποιητὴν, ὁ μὲν λατινικὸν ἐλεγεῖον, ὁ δὲ ἐκτενὲς ἐπιτάφιον, ὃπερ περιγράφει ὡς ἐξῆς τὸν κατὰ τὸν Ρονσάρ διπλοῦν χαρακτήρα τῆς μούσης τοῦ Μαρούλλου, ποιητοῦ ἐρωτικῶν ποιημάτων ἀλλὰ καὶ συγχρόνως ὕμνητοῦ τῶν Θεῶν τοῦ Ὀλύμπου:

Lorsque ses doux accents respandent
les douces flammes de l'amour
les Héroïnes tout autour
de sa bouche latine pendent . . .

Mais, quand ses graves sons réveillent
les hautes louanges des Dieux,
les doctes Romains les plus vieux
béats à son luth s'émerveillent
de quoy luy, né sur le rivage
d' Hellesponte, a si bien chanté
qu' estant Grec il a surmonté
les vieux Latins en leur langage.

M. Θ. ΛΑΣΚΑΡΙΣ

Nestor Camariano: «*Contributions à la bibliographie des œuvres de Rigas Velestinlis*».

Ἡ μικρὰ αὐτὴ μελέτη ἐγράφη ἐξ ἀφορμῆς τῶν δύο ἔργων μου περὶ Ρήγα Βελεστινλή. Ὁ κ. Νέστωρ Καμαριανὸς εἶναι ἀνεψιὸς καὶ μαθητῆς τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου κ. Δημ. Ρούσσου, ὅστις, ὡς γνωστόν, διὰ τῶν πολυχρονίων ἐρευνῶν του, ἔχει συλλέξει πολύτιμον βιβλιογραφικὸν ὑλικὸν σχετικὸν μὲ τὴν νεοελληνικὴν φιλολογοῖαν τῶν προεπαναστατικῶν χρόνων. Τὸ ὑλικὸν αὐτό, ἰδίως τὸ σχετιζόμενον μὲ τὸν Ρήγαν καὶ τὰ ἔργα

του, δὲν ἦτο ὅλως διόλου ἄγνωστον εἰς τοὺς Ἕλληνας ἱστορικούς, μερικοὶ τῶν ὁποίων προσέφυγον ἐνίοτε εἰς αὐτό. Οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς ἀγνοοῦμεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν Ρουμανικὴν, ἐπὶ πλεόν αἱ Ἑλληνικαὶ βιβλιοθήκαι εἶναι πενιχρόταται εἰς ρουμανικά ἔντυπα, ἀκόμη καὶ ἀμέσου μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν σχέσεως. Ἀντιθέτως, οἱ Ρουμᾶνοι γνωρίζουν τὴν ἑλληνικὴν, αἱ δὲ βιβλιοθήκαι των εἶναι πλουσιώταται ἐφοδιασμέναι εἰς ἑλληνικά ἔργα καὶ τελειῶς κατηρητισμέναι εἰς βιβλιογραφικὰ δελτία σχετικὰ μὲ τὴν βαλκανικὴν ἱστορίαν.

Ὡς πρὸς τὸ κύριον ἔργον μου (τὴν καθόλου ἱστορίαν τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τοῦ Ρήγα) ὁ κ. Καμαριανὸς ἀρκεῖται νὰ δώσῃ ἀνάλυσιν τῶν κεφαλαίων, προσθέτων τὰ κατωτέρω κριτικὰ σχόλια: «Τὰ βιβλία τοῦ κ. Ἀπ. Δασκαλάκη εἶνε ἐνδιαφέροντα ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων. Χάρις εἰς τὴν πλουσίαν συλλογὴν αὐθεντικῶν στοιχείων, μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ παρακολουθήσωμεν βῆμα πρὸς βῆμα τὴν δραματικὴν ζωὴν τοῦ Ρήγα, τὰς προσπάθειάς του, τὰ ἐπαναστατικὰ δημοσιεύματά του, τὴν σύλληψιν αὐτοῦ καὶ τῶν συντρόφων του καὶ τὸ τραγικὸν τέλος των. Γραμμένα εἰς τὴν γαλλικὴν, παρουσιάζουν μέγα ἐνδιαφέρον καὶ πραγματικὴν χρησιμότητα διὰ τοὺς ἱστορικούς, ἰδίως ἐκείνους τῆς νοτιανατολικῆς Εὐρώπης. Πρέπει ἐπίσης νὰ εἰμεθα εὐγνώμονες εἰς τὸν Ἀπ. Δασκαλάκη διὰ τὸν ζῆλον μὲ τὸν ὅποιον ἔκαμε τὰς ἐρεῦνας του εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Παρισίων, ἀκόμη δὲ καὶ διὰ τὸν ζῆλον του εἰς τὸν ὅποιον ὀφείλομεν τὴν σχετικὴν μὲ τὸ ζήτημα τοῦ Ρήγα βιβλιογραφίαν καὶ τὴν ζωντανὴν καὶ αὐθεντικὴν ἀφήγησιν τῆς τραγικῆς ἱστορίας τοῦ πρωτομάρτυρος τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ μύστου τῆς συναδελφώσεως τῶν Βαλκανικῶν λαῶν.»

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ δεύτερον ἔργον μου (περὶ τῶν ἔργων τοῦ Ρήγα), ὁ κ. Καμαριανὸς δίδει ἐπίσης ἀνάλυσιν τῶν κεφαλαίων, μὴ προσθέτων ἀπολύτως τίποτε εἰς τὰ σχετικὰ μὲ τὴν διαλεύκανσιν τῶν ἐπαναστατικῶν ἔργων τοῦ Ρήγα καὶ τὴν κριτικὴν μετὰ μεταφράσεως ἀνατύπωσιν τοῦ θουρίου καὶ τοῦ συντάγματος, ὅπου σχεδὸν ὀλοκληρωτικῶς εἶχε στραφῆ ἡ προσπάθειά μου. Τὰ εἰς χεῖρας του εὐρεθέντα βιβλιογραφικὰ δελτία καὶ αἱ ἐν γένει κριτικαὶ παρατηρήσεις του στρέφονται ἀποκλειστικῶς περὶ τὰ δύο πρῶτα κεφάλαια τοῦ ἐν λόγῳ ἔργου μου, τὰ σχετικὰ μὲ τὰς μεταφράσεις καὶ τοὺς γεωγραφικούς χάρτας τοῦ Ρήγα. Ἄλλ' ἐπὶ τῶν δύο αὐτῶν σημείων ρητῶς ἀνέγραψα εἰς τὸν πρόλογον (σ. 7.) ὅτι «περιορίζομαι εἰς μίαν βιβλιογραφικὴν περιγραφὴν τῶν πρωτοτύπων». Τὰ ἐξ αὐτῶν ἀναφυόμενα ἐν γένει προβλήματα, καθὼς καὶ τὰς ἀνατυπώσεις των, ἄφησα ἀπὸ σκοποῦ δι' εὐρυτέραν καὶ λεπτομερεῖ ἑλληνικὴν μελέτην μου, ἢ ὅποια ἐλπίζω ὅτι θὰ προταχθῆ μίας ἀνατυπώσεως ὅλων τῶν ἔργων τοῦ Ρήγα. Ἐπομένως ἔχομεν κάθε λόγον νὰ εἰμεθα εὐγνώμονες εἰς τὸν κ. Καμαριανὸν διὰ τὴν συμβολὴν του αὐτὴν εἰς τὴν βιβλιογραφικὴν ἐξονύχισιν